

## ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Іван Аносов, Тетяна Станішевська

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького*

### Анотація:

У статті визначено професійно важливі якості та вміння сучасного вчителя, здатного працювати в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Виявлено складники та з'ясовано умови ефективного управління процесом особистісно-професійного розвитку вчителя. Акцентовано, що антропологічно спрямований процес особистісно-професійного розвитку вчителя Нової української школи сприяє вдосконаленню гуманістичного світогляду, складниками якого є: органічна орієнтованість на кожну дитину; визнання антропологічних цінностей як пріоритетних; формування ціннісного ставлення до дитинства; визнання й органічне прийняття гуманістичних цілей виховання; орієнтація виховання на взаємодію, діалог, партнерство дорослого й дитини; усвідомлення того, що успішно виховувати можна тільки за умов взаємної поваги.

### Ключові слова:

антропологізація; Нова українська школа; педагогіка партнерства; антропологічний підхід; особистісно-професійний розвиток; інновація; самореалізація.

### Аннотация:

**Аносов Иван, Станішевская Татьяна. Личностно-профессиональное развитие учителя Новой украинской школы в контексте антропологизации образования.**

В статье определены профессионально важные качества и умения современного учителя, способного работать в условиях реализации Концепции «Новая украинская школа». Выявлены составляющие и условия эффективного управления процессом личностно-профессионального развития учителя. Акцентировано внимание на том, что антропологически направленный процесс личностно-профессионального развития учителя Новой украинской школы способствует совершенствованию гуманистического мировоззрения, компонентами которого являются: органическая ориентированность на каждого ребенка; признание антропологических ценностей приоритетными; формирование ценностного отношения к детству; признание и органическое принятие гуманистических целей воспитания; ориентация воспитания на взаимодействие, диалог, партнерство взрослого и ребенка; осознание того, что успешно воспитывать можно только в условиях взаимного уважения.

### Ключевые слова:

антропологизация; Новая украинская школа; педагогика партнерства; антропологический подход; личностно-профессиональное развитие; инновация; самореализация.

### Resume:

**Anosov Ivan, Stanishevskaya Tetiana. Personal-professional development of the teacher of the New Ukrainian school in the context of anthropologization of education.**

The article identifies the professionally important qualities and skills of a modern teacher who is able to work in conditions of implementing the concept of the New Ukrainian School. The components and conditions for effective management of the process of personal and professional development of the teacher have been determined. Attention is focused on the fact that the anthropologically directed process of personal and professional development of the teacher of the New Ukrainian School contributes to the improvement of the humanistic worldview, which is composed of organic orientation for each child; recognition of anthropological values as priorities; the formation of a value attitude to childhood; recognition and organic acceptance of humanistic goals of upbringing; orientation of upbringing on interaction, dialogue, partnership between an adult and a child; the realization that one can successfully educate only in conditions of mutual respect.

### Key words:

anthropologization; New Ukrainian School; partnership pedagogy; anthropological approach; personal-professional development; innovation; self-realization.

Постановка проблеми. Актуалізація питань щодо переосмислення соціальної і професійної місії вчителя Нової української школи в системі людинознавчих підходів до освіти привернула увагу до особистості самого педагога й деяких антропологічних факторів його буття у сфері освітньої парадигми. Ретельний аналіз результатів антропологічних досліджень видатних учених, впливових національних шкіл дає змогу по-новому зрозуміти сутність культурних, освітніх процесів, у центрі яких стоїть людина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що філософсько-антропологічне вчення може виступати методологічною основою забезпечення особистісно-професійного розвитку вчителя Нової української школи, що набуває пріоритетного значення, а перехід освіти з формування особистості на стратегію її розвитку й саморозвитку вже частково реалізується в особистісно-орієнтованих, гуманістичних парадигмах і педагогічних

системах, що відображається в наукових розробках педагогічних (А. Алексюк, Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанський, В. Загвязинський, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко), соціально-освітніх (І. Бойченко, В. Воронкова, М. Євтух, Т. Розова, Г. Філіпчук) та антропологічних проблем (Б. Бім-Бад, О. Больнов, І. Дерболав, В. Загороднюк, М. Култаєва, А. Лой, В. Макареня, В. Максакова, О. Огурцов, І. Предборська, І. Радіонова, Х. Рот, І. Степаненко, В. Табачковський, Т. Троїцька, Н. Хамітов, А. Черній і багато інших).

Проблеми особистісно-професійного розвитку педагогів досліджували О. Абдулліна, О. Глузман, Н. Дем'яненко, М. Елькін, С. Єлканов, І. Зязюн, Б. Корольов, Н. Кузьміна, Є. Павлютенков, П. Підкасистий, О. Савченко, С. Сагарда, С. Сисоєва, М. Шкіль та ін.

Аналіз актуальних досліджень дав змогу з'ясувати, що питання особистісно-професійного розвитку вчителя Нової української школи в контексті антропологізації освіти не знайшло

широкого вивчення в українській науці й розглядається фрагментарно. На сьогодні ця проблема є досить актуальною та потребує подальшого визначення єдиних підходів до її теоретичного обґрунтування.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в тому, щоб, спираючись на багатий потенціал антропологічного знання в освіті, визначити професійно важливі якості та вміння, необхідні для особистісно-професійного розвитку сучасного вчителя, а також з'ясувати складники та обставини ефективного управління процесом особистісно-професійного розвитку вчителя в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа».

Виклад основного матеріалу дослідження. У формулі Нової української школи провідне місце належить учителям нової формації, які перебувають в авангарді суспільних і освітніх перетворень, успішних, умотивованих, компетентних, які є агентами сучасних змін. Такі вчителі виконують в освітньому процесі ролі наставників, фасилітаторів, консультантів, менеджерів, мають академічну свободу, володіють навичками випереджувального проектного менеджменту (планування й організації навчання, розроблення навчально-методичного забезпечення, оцінювання тощо), самостійно й творчо здобувають інформацію, організують дитиноцентрований процес. У такий спосіб вони закладають надійне підґрунтя для навчання впродовж життя з метою особистісної реалізації. Нова місія педагога розглядається в контексті європейського професіоналізму зі збереженням найкращих ментальних українських характеристик, європейського виміру педагогічних якостей [7].

Актуалізація питань, пов'язаних з підходами до створення знань у системі людинознавчих підходів до освіти, привернула увагу до особистості самого педагога й деяких антропологічних факторів його буття у сфері освітньої парадигми. Учитель – один з визначальних суб'єктів навчального процесу, від якого залежить, наскільки грамотно й правильно буде організовано навчання і виховання. Отже, прагнення батьків знайти для своєї дитини гарного вчителя не випадкове, бо саме він помітно впливає на долю людини, хоч наслідки його зусиль бувають помітні не відразу. Серед учених і дотепер тривають дискусії щодо того, яким має бути сучасний педагог і як має здійснюватись процес формування його професійних якостей. Деполяризацію всіх міркувань можна презентувати позиціями А. Макаренка та В. Сухомлинського. Перший уважав, що педагогом може стати «кожен, хто має досвід і не лінується», а другий заперечував йому, наголошуючи на тому, що «педагогом треба народитись».

Аналіз наукових досліджень освітніх закладів початку ХХІ століття дав змогу дійти висновку, що на формування особистості вчителя впливають такі чотири чинники: спадковість, виховання, соціальне середовище й особисте прагнення педагога до самовдосконалення й саморозвитку.

Наприкінці ХХ століття відбулись значні зміни в особистісній професійній характеристиці вчителя. Значну роль відіграла в цьому державно-правова політика в освіті, яка визначила юридичний статус учителя. У ХІХ ст. учителі вважались державними службовцями й повинні були мати університетську освіту. Висувались жорсткі вимоги до професійного образу педагога. Вступаючи на службу, він давав присягу й підписував присяжного листа, який зберігався в Сенаті. Великий вплив на особистість вчителя мав посилений контроль директорів та інспекторів гімназій (штатний розклад за Статутом 1871 р. передбачав у школі 12 вчителів).

Минули десятиліття, і стало очевидним, що інноваційні процеси, пов'язані з модернізацією всієї освітньої системи, висувають інші вимоги до діяльності педагогів. Важливого значення почали надавати питанням антропологізації освітньої парадигми. Діяльність сучасних освітніх закладів, які приділяють особливу увагу антропологічному фактору в освіті, дала змогу виявити особистісні й професійно необхідні якості педагога-майстра, здатного працювати в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Розглянемо ці якості, урахувавши деякі антропологічні фактори освітніх взаємодій. Оскільки основною формою діяльності вчителя є орієнтація на учня, ми характеризуємо педагога-майстра через призму системи організації навчально-виховної діяльності в єдності з навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Важливою ознакою професіоналізму сучасного вчителя-майстра є здатність творчо працювати, ухвалюючи нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи стереотипізації та шаблонів, засвоювати нові професійні ролі і функції, забезпечувати випереджувальність розвитку країни, реалізовувати освітні проекти національного масштабу, витримувати конкуренцію на європейському і світовому ринках освітніх послуг тощо.

Від педагога, який працює в системі оновленої освіти, вимагається глибоке знання змістовних аспектів, нових наукових концепцій матеріалу, що викладається, а також високий рівень педагогічної майстерності. Саме педагогічна майстерність є надзвичайно важливим чинником, який впливає на формування належного рівня загальної культури суспільства, а отже, і особистості. Послідовне впровадження

філософського принципу антропологізму в педагогічний аналіз особистісно-професійного розвитку вчителя в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» виявляється в пріоритетному розгляді індивідуальної життєдіяльності дитини, внутрішніх умов її розвитку, фокусуванні уваги на її потребах, відмові від функціоналізму в оцінці її діяльності. У процесі особистісно-професійного розвитку вчителя принцип антропологізму дає змогу обрати напрям – концентрація на врахуванні особистісних потреб учнів. Таким може бути особливий тип завдань, які треба виконувати в межах антропологічної парадигми: виявити й проаналізувати механізми перетворення людиною природних і соціальних передумов, культурних і духовних умов на засоби свого розвитку й саморозвитку [2, с. 211–212].

Особистісні риси педагога-майстра зумовлені обставинами його професійної діяльності. В основу розвитку педагогічної майстерності покладено принцип – «учити того, що вмієш робити сам». У цьому розумінні педагог-майстер транслює учневі норми своєї культури в спільній діяльності та комунікаціях. Соціально-культурне самовизначення відповідає новій системі освіти, а культурно-ціннісне самовизначення реалізується в закладеному освітньому середовищі й педагогічній майстерності. Основний шлях розвитку особистості педагога – рефлексія засобів власної діяльності.

Важливим є реалізація на практиці принципу дитиноцентризму. У зв'язку з цим, варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. В інноваційній школі не можна не враховувати, що потреби й настанови людини визначають вибірковість її сприйняття й мислення. Цінності, заради яких живе людина, мета, до якої вона прагне, входять у простір феноменів психології особистості. Особистісно-орієнтована освітня концепція, про яку говорять сучасні вчені, вимагає від педагога високого рівня знань, зокрема й різних аспектів психології особистості [2, с. 272].

Метою особистісно-професійного розвитку вчителя в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» мають стати інтегральні характеристики особистості педагога: спрямованість, компетентність, емоційна й поведінкова гнучкість. Важливою умовою розвитку інтегральних характеристик особистості професіонала є усвідомлення ним необхідності перетворення свого внутрішнього світу й пошук нових можливостей самореалізації в праці, тобто підвищення рівня професійної самосвідомості. Педагогіка, спираючись на положення соціальної

психології, звертає увагу не стільки на колектив, скільки на людину, у чому й полягає зміст особистісно-орієнтованого підходу в освіті. До того ж, розглядаючи поняття особистості, виділяють передусім такі її риси, як темперамент, індивідуальність, характер тощо, і тільки згодом – ціннісні орієнтації. А саме вони слугують механізмом самозахисту людини від негативних дій соціального простору, вплив яких постійно зростає. Щодо особистісно-професійного розвитку вчителя, то правильним є висновок В. Франкла, що основною рушійною силою поведінки особистості є прагнення людини до пошуку й реалізації сутності свого життя. Традиційна педагогічна наука і практика, проголошуючи «накопичення знань», формування «умінь і навичок», у кращому разі – «розвиток інтелекту» та «індивідуальний підхід», ігнорувала потребу молоді в пошуках сенсу життя та діяльності. Тому сьогодні на перший план висувається завдання переорієнтації з особистісно-орієнтованого навчання в колишньому розумінні на педагогічну взаємодію на засадах педагогіки партнерства в системі «особистість – особистість». Як зазначено в Концепції «Нова українська школа», учитель повинен будувати відносини з учнями, батьками, колегами на засадах педагогіки партнерства, що передбачає: повагу до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіру у відносинах; діалог – взаємодію – взаємоповагу; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [7, с. 14]. У цій системі «озброєння знаннями й уміннями» – базове, але не основне завдання, першочерговим же є формування відносин, особистісних сутностей і цінностей життя.

Особливістю Нової української школи є наявність дослідницького компонента в системі навчання й науково-методичній діяльності вчителя. Багато вчених вважає, що дослідників-педагогів формують у власному колективі. Цьому сприяють методичні об'єднання, предметні асоціації, залучення учителів до розробки нагальних шкільних проблем, педради тощо.

Учитель повинен мати високий рівень методичної й педагогічної майстерності. Під цим поняттям розуміємо такі характеристики педагога, як: уміння донести навчальний матеріал до рівня сприйняття кожним учнем; уміння створити сприятливий психологічний клімат під час занять, керувати настроєм аудиторії; мати почуття гумору [2, с. 223]. Педагог повинен володіти різними стилями

керівництва дитячим колективом і вміло застосовувати в конкретній ситуації відповідний рівень вимог. Досвід показує, що найвищий результат навчання досягається там, де переважає демократичний стиль спілкування педагога з учнями. Демократичний стиль спілкування характеризується доступністю вчителя, зразковим виконанням усіх його вимог, не використанням наказового способу в розмові, урахуванням думки колективу в процесі заохочення або покарання його членів. Замість наказів вживаються пропозиції, поради, прохання, ураховуються індивідуальні особливості членів колективу. Поява цих особливостей є закономірною.

Учені довели, що темперамент самого педагога фатально не зумовлює стиль керівництва, а тільки сприяє формуванню того чи іншого стилю. Свідомість, воля, самовиховання дають змогу будь-якому вчителю виробити найбільш ефективний демократичний стиль керівництва. Прихильники демократичного стилю краще орієнтуються в міжособистісних стосунках учнів. У групах, де працюють такі вчителі, максимальний коефіцієнт згуртованості колективу. Отже, взаємини учнів як суб'єктів освітнього процесу формуються під безпосереднім впливом особистості педагога та стилю керівництва, який він застосовує, а оволодіння стилем керівництва – відповідальний і тривалий процес самовиховання. Наші дослідження підтверджують, що це явище не можна не враховувати в процесі модернізації освітньої парадигми на основі її антропологізації [2, с. 274].

Як відомо, засобом комунікації є мовлення. Для викладача як особистості воно набуває особливої ваги. На результативність навчального процесу впливають такі параметри, як темп, дикція, інтенсивність, образність, правильність, емоційність мовлення. Темп визначається кількістю сказаних за хвилину слів, дикція забезпечує чіткість вимови навчальної інформації. Інтенсивність мовлення – це його сила. Вона визначається умінням зосереджувати увагу на найголовнішому. Важливою характеристикою мовлення є його образність, тобто вміння вчителя говорити, вживаючи порівняння, метафори. Правильне, красиве мовлення є необхідною рисою характеристики вчителя.

Аналізуючи особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» як процес самопроєктування, можна виділити в ньому три стадії становлення особистості: самовизначення, самовираження, самореалізація. Саме на останній стадії формується життєва філософія людини, усвідомлюється сутність життя,

утверджується суспільна позиція. У результаті суб'єкт, досягнувши професійної майстерності, гармонійно розвиває свою особистість.

Отже, розвиток особистості (її інтегральних характеристик) визначає успіх у професійній діяльності, а разом з тим, визначає стратегію подальшого розвитку особистості. Тому особистісно-професійний розвиток учителя – це і результат, і засіб розвитку особистості. У процесі реалізації Концепції «Нова українська школа» ми виділяємо чотири основні напрями особистісно-професійного розвитку вчителя: змістовний, динамічний, інституційний, технологічний. Складником змістовного напрямку є філософсько-педагогічне наповнення діяльності; динамічного – поле професійного розвитку через ідентифікацію до творчої самореалізації; інституційного – організація позитивного гуманного середовища; технологічного – адекватні форми, методи і засоби професійного розвитку особистості вчителя, засновані на співпраці. У цьому контексті слід підкреслити особливе значення методу проєктів, який, на думку С. Ізбаш, орієнтований насамперед на самостійну діяльність – індивідуальну, групову або колективну, яку учасники виконують упродовж певного часу [6, с. 94]. Слушною є думка С. Шарова, який вважає, що самостійність у навчанні є незмінним складником проєктної діяльності та обов'язковою частиною сучасної освіти [12, с. 37]. Тому самореалізація особистісних можливостей, розкриття внутрішнього потенціалу дає змогу реалізувати творчу настанову, а надалі – потребу у власній позиції та ухвалення самостійних рішень, незалежно від зовнішніх обставин. Сучасний учитель має бути обізнаний з новими освітніми технологіями в нашій країні та за її межами й повинен знати, що провідні педагогічні технології на перше місце ставлять вивчення особистості, її особливості з позиції біосоціальних характеристик, які необхідно враховувати в педагогічній діяльності.

Як зазначає В. Вітюк, в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» важливого значення набуває інноваційна діяльність навчальних закладів, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі [4, с. 6]. Інноваційні заклади освіти сприяють прискореному соціально-культурному самовизначенню учня як суб'єкта освітнього процесу. Звичайний навчальний заклад передбачає відтворення способу життя, тобто трансляцію педагогом усім учням життєвих і дієвих норм поведінки, цінностей і настанов. Тут педагог перебуває всередині певної традиції (наукової, професійної). Знання особистості учня визначають

поведінку вчителя. На нашу думку, поява звичайних та інноваційних освітніх моделей у межах конкретних освітніх закладів – це два стратегічні напрями руху до одного – майстерного освітнього соціуму з урахуванням антропології освіти. Інноваційний навчальний заклад передбачає нарощування педагогічних засобів, а звичайний – актуалізацію освітніх цінностей.

У педагогічних університетах останнім часом підготовка спеціалістів посилюється, завдяки введенню нових методологічних курсів. Таким, наприклад, є курс «Педагогічна антропологія», який дає змогу інтегрувати всі знання про людину й використовувати їх у процесі навчання і виховання. Він покликаний перетворити педагогіку з «зібрання правил для виховання» (К. Ушинський) на педагогіку розвитку в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Саме тому колектив Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького педагогічну антропологію, яка базується на пізнанні фізичної, духовної природи людини, її психологічних і духовних характеристик і містить у собі дані про цілісну природу людини під впливом антропологічних змінних (спадковості, середовища й виховання), розглядає в широкому контексті всіх галузей сучасного антропологічного знання. Позитивне впровадження антропологічного знання в освітнє середовище підготовки вчителя Нової української школи і насамперед введення сертифікатної освітньої програми «Педагогічна антропологія» для вчителів закладів загальної середньої освіти сприяє розвитку людиноспрямованого світогляду, складниками якого можна вважати:

- органічну орієнтованість на кожну людину як на таку, що має певну цінність і невіддільні права та обов'язки;

- визнання антропологічних цінностей (життя, фізичне й психічне здоров'я дитини, дотримання її прав і свобод тощо) як пріоритетних;

- формування ціннісного ставлення до кожного дня й періоду життя, до дитинства як до найціннішого часу в розвитку людини;

- визнання й органічне прийняття гуманістичних цілей виховання (цілісний розвиток дитини як особистості, гармонія дитини з природою, суспільством, собою, створення комфортних емоційних умов в освітніх закладах тощо);

- спрямованість на виховання як на важливий компонент педагогічного процесу, а також як на взаємодію, діалог, партнерство, взаємний рух дорослого і дитини назустріч одне одному;

- усвідомлення того, що успішно виховувати можна тільки за умов збігу уявлень дорослого і дитини про досконалу людину.

Висновки. Намагаючись науково оцінити професійно важливі якості та вміння, які сприяють розвитку сучасного педагога як особистості в умовах упровадження Концепції «Нова українська школа» на засадах антропологічного підходу в освіті, ми дійшли висновку про перевагу в педагога-майстра таких якостей, як: дитиноцентризм, цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі всіх учнів; просування демократичних цінностей (повага до різноманіття, право вибору, формування спільноти, полікультурність); рефлексія власної професійної практики. Усі ці якості не є статичними. Професіоналізм особистості педагога постійно вдосконалюється, а це означає, що з'являються нові вимоги до його особистості та професійної діяльності. Це стосується передусім готовності педагога до участі в інноваційних освітніх процесах.

Антропологічна орієнтація особистісно-професійного розвитку вчителя в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» націлює його на збереження й удосконалення природи дитини в процесі навчання і виховання поряд з традиційним набуттям знань, умінь і навичок, що цілком відповідає і потребам педагога як вільної творчої особистості. В особистісно-орієнтованому підході до управління процесом розвитку особистості вчителя ми виділяємо чотири основні напрями: змістовний, динамічний, інституційний, технологічний. Складником змістовного напрямку є філософсько-педагогічне наповнення діяльності; динамічного – поле професійного розвитку через ідентифікацію до творчої самореалізації; інституційного – організація позитивного гуманного середовища; технологічного – адекватні форми, методи і засоби особистісно-професійного розвитку вчителя, засновані на співпраці (кейси, проекти тощо).

Умовами ефективності управління процесом особистісно-професійного розвитку вчителя Нової української школи в межах антропологічного підходу є: поліпшення управління шляхом збільшення уваги до диференційованих потреб учителів; управління в контексті особистісно-орієнтованих мети, стратегії, структури та інших вимірів, урахування природних можливостей особистості в процесі інноваційної діяльності; приділення належної уваги гармонізації взаємовідносин і взаємодії суб'єктів педагогічного процесу.

Антропологічно спрямований процес особистісно-професійного розвитку вчителя Нової української школи сприяє вдосконаленню гуманістичного світогляду, складниками якого можна вважати органічну орієнтованість на кожну дитину як на таку, що має певну цінність

і невіддільні права та обов'язки; визнання антропологічних цінностей як пріоритетних; формування ціннісного ставлення до дитинства як до найціннішого часу в розвитку людини; визнання й органічне прийняття гуманістичних цілей виховання; орієнтація виховання на взаємодію, діалог, партнерство дорослого і дитини; усвідомлення того, що успішно виховувати можна тільки за умов взаємної поваги до особистості дитини.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі вбачаємо в організації вивчення змісту підготовки майбутніх учителів нової формації, які зможуть стати агентами змін, а отже, зможуть будувати відносини з учасниками освітнього процесу на засадах антропологічно орієнтованої педагогіки партнерства та реалізовувати компетентнісний підхід у навчанні через власні авторські навчальні програми, підручники, методи, стратегії, способи й засоби навчання для успішної самореалізації учнів у житті.

**Список використаних джерел**

1. Аносов И. П., Избаш С. С. Интерактивные методы обучения в преподавании дисциплины «Основы педагогического мастерства». *Модернизация системы непрерывного образования: сборник материалов VI Международной научно-практической конференции* (Махачкала, 10-12 июля 2014 г.) / под общ. ред. проф. Т. Г. Везирова. Махачкала: АЛЕФ (ИП Овчинников М. А.), 2014. С. 267–275.
2. Аносов И. П. Педагогічна антропология: навчальний посібник. Київ: Твім інтер, 2005. 264 с.
3. Аносов И. П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект: монографія. Київ: Твім інтер, 2003. 391 с.
4. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2(94). С. 3–6.
5. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017. № 38-39. С. 380. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 26. 05. 2018);
6. Избаш С. С. Реалізація творчих проєктів у навчальному процесі сучасної школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2010. Вип. 5. С. 92–97.
7. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczziya.pdf> (дата звернення: 26. 05. 2018);
8. Шаров С. В. Дидактичні умови організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету: монографія. Мелітополь: Люкс, 2011. 162 с.

**Рецензент:** д.пед.н., професор Сегеда Н.А.

**Відомості про авторів:**

**Аносов Іван Павлович**

anosovip@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького  
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,  
Запорізька обл., 72312, Україна

**Станішевська Тетяна Іванівна**

stanisch@ukr.net

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького  
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,  
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i20.2441

Матеріал надійшов до редакції 30. 05. 2018 р.  
Прийнято до друку 16. 06. 2018 р.

**References**

1. Vezirov, T. G. (2014). *Modernization of the system of continuous education: a collection of materials of the VI International Scientific and Practical Conference, July 10-12, 2014*. In I. P. Anosov, & S. S. Izbash (Eds.), *Interactive methods of teaching in the teaching of the discipline "Fundamentals of pedagogical skill"* (pp. 267–275). Makhachkala, ALEF (IP Ovchinnikov M.A.). [in Russian]
2. Anosov, I. P. (2005). *Pedagogical Anthropology: Textbook*. Kyiv: Tvim inter. [in Ukrainian]
3. Anosov, I. P. (2003). *Modern educational process: anthropological aspect. Monograph*. Kyiv: Tvim inter. [in Ukrainian]
4. Vityuk, V. V. (2017). Readiness of teachers to change in the implementation of the Concept "New Ukrainian School". *Pedahohichnyi poshuk*, 2(94), 3-6. [in Ukrainian]
5. Law of Ukraine "On Education" (2017, September, 5). *Information from the Verkhovna Rada*. 38-39, 380. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian]
6. Izbash, S. S. (2010). Realization of creative projects in the educational process of a modern school. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Series: Pedagogy*, 5, 92-97. [in Ukrainian]
7. *Concept of the New Ukrainian School*. Retrieved May 31, 2018, from Ministry of Education and Science of Ukraine website, <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczziya.pdf> [in Ukrainian]
8. Sharov, S. V. (2011). *Didactic conditions of organization of differentiated independent educational activity of students of the pedagogical university. Monograph*. Melitopol: Liuks. [in Ukrainian]

**Information about the authors:**

**Anosov Ivan Pavlovych**

anosovip@gmail.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol  
State Pedagogical University  
20 Hetmans'ka St., Melitopol,  
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

**Stanishevsk Tetiana Ivanivna**

stanisch@ukr.net

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical  
University  
20 Hetmans'ka St., Melitopol,  
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi:

Received at the editorial office 30. 05. 2018  
Accepted for publishing 16. 06. 2018